SUFIXUL *-OŃ*

DE

VIORICA GOICU

1. În dialectul dacoromân, consoana *ń* provenită din lat. *n* + *i* nu se mai păstrează astăzi decît în Banat și în Țara Hațegului, dar în limba veche avea o mai mare extindere, fiind atestată în secolele al XV-lea și al XVI-lea[1].

Al. Rosetti [2] a arătat că stadiul *ń* s-a păstrat mult timp în dacoromână, citînd ca exemplu sufixul *-oańe* din numele topic *Făuroanĕ* și din numele de persoană *Găjoanĕ*, atestate în documentele slavo-românĕ din secolul al XV-lea.

Emil Petrovici[3], pe baza documentelor slave și latinești din secolul al XV-lea, presupune că în această perioadă *ń* era încă general pe teritoriul țării, dovadă toponimele *Zlătăroańa* (1467) alături de *Zlătăroaia* (1520) în Moldova, *Plăciconi* (1484) alături de *Plăcicoi* (1489) în Muntenia. Evoluția *ń* > *i* s-a încheiat, potrivit documentelor din Muntenia[4] și Moldova[5], în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

2. Un exemplu în care *ń* s-a păstrat în toate cele patru dialecte românești este sufixul lat. *-onĕus* (fem. *-onĕa*) > v. dr. și regional în Banat și Hațeg *-oń*, ar. *-oń̆ŭ*, megl. *-oń*, istr. *-oń*.

În latina clasică, augmentativele nu aveau sufixe speciale. Totuși, sufixul *-ō* având funcția de a denumi, uneori cu o nuanță peiorativă, persoana care îndeplinește cu insistență o acțiune, a servit ca punct de plecare pentru formații augmentative. În limbile romanice occidentale, această valoare este păstrată de sufixul *-ō*, iar latina dunăreană folosește un derivat : *-onĕus*, *-onĕa* (> drom. *-oi*, *-oaie*)[6].

---

[1] Cf. O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, II, fasc. 1, Paris, 1914, p. 119—120 ; Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, vol. VI, București, 1946, p. 59, 163—164 ; I. Stan, *Observații asupra evoluției ń > i în limba română*, CL, IV, 1959, p. 49—59.

[2] *Limba română în secolele al XIII-lea — al XVI-lea*, București, 1956, p. 42.

[3] *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român*, în *Studii de dialectologie și toponimie*, Editura Academiei R. S. România, București, 1970, p. 43.

[4] I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I (1413—1508), București, 1905; Silviu Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiiul în secolii XV și XVI*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională", IV, 1929, p. 3—79.

[5] I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I—II, București, 1913; M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I—II, București, 1931—1932.

[6] Cf. *Istoria limbii române*, vol. II, Editura Academiei R. S. România, București, 1969, p. 184.

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)

Al. Graur[7] este de părere că sufixul românesc *-oi* (regional *-oń*), cu forma sa de masculin, nu poate fi explicat din punct de vedere fonetic din lat. *-onĕus*, în timp ce femininul *-oaie (-oańe)* se explică foarte uşor prin lat. *-onĕa* sau *-onĭa*. În concluzie, Al. Graur[8] arată că masculinul *-oi* are în special rolul de a forma augmentative, în timp ce femininul *-oaie* nu formează decît nume ale unor fiinţe de sex feminin. Augmentativele, fiind folosite mai mult în vorbirea expresivă sau metaforică, sînt mai puţin importante, pentru vorbitori, decît desemnarea sexelor, mai ales al celui de feminin, în special în mediul agricol sau pastoral — motiv pentru care trebuie presupusă, ca punct de plecare, derivarea cu sufixul *-oaie (-oańe)* pentru substantivele feminine, de la care mai apoi s-a refăcut o formă în *-oi (-oń)* pentru cele masculine.

3. Despre folosirea şi răspîndirea sufixului *-oń* în Banat şi Haţeg (sufix care în celelalte graiuri dacoromâne a evoluat la *-oi*) s-a discutat mai mult în cadrul onomasticii şi, în special, cu referire la domeniul sistemului popular de denominaţie[9].

Dacă consultăm lucrările mai vechi sau mai noi consacrate problemei formării cuvintelor[10], sau cele referitoare la subdialectul bănăţean[11], observăm că, în general, se acordă prea puţină atenţie acestui sufix, care a dobîndit valori specifice.

Ca urmare, în lucrarea de faţă, vom arăta care sînt valorile sale în graiurile şi onomastica Banatului şi Haţegului. Observaţiile noastre se bazează pe materialul lingvistic din *Atlasul lingvistic român, Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Banat*, I, Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, 1915 [= Ţ. H.], glosarele publicate de Lucian Costin[12] şi pe anchetele noastre efectuate pentru *Dicţionarul toponimic al României. Banatul*, între anii 1973 şi 1984.

3.1. Cea mai răspîndită valoare a sufixului *-oń* este cea augmentativă. Cu această valoare, posibilitatea lui de a forma derivate este, practic, nelimitată : *acóń* „ac mare de cusut", (pl.) *acoáńe* şi derivatele secundare *acońíţă* (mai ales la plural) „ac mare", *acońér* „ac de lemn" (COSTIN, I, p. 54) ; *băbóń* (< *babă*), *bubóń* (< *bubă*), *bucătóń* „bucată mare", *bulvănóń* (< *bulvan* „bolovan"), *conţóń* (în special cu referire la alimente) „bucată mare"[13], *copilóń* „băieţandru" (COSTIN, I, p. 93), *duduróń* „dudă mare" (COSTIN, II, p. 84), *fluieróń* „fluier mai mare (de cîntat)", *măturóń* (< *mătură*), *mustăţóń* (< *mustaţă*), *omănóń* „om înalt şi bine dezvoltat", *petróń* „piatră mare", *vărzóń* „varză mai mare" etc.

---

[7] *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 94—105.

[8] *Ibidem*, p. 99.

[9] Vezi E. Petrovici, *Sufixul -oiu (-ońu)*, în *Studii de dialectologie şi toponimie*, p. 136—137; N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, 1963, p. XXXIII; Viorica Goicu şi Rodica Sufleţel, *Toponime în -eşti şi -oń în Banat*, în LR, 1980, nr. 1, p. 53—59.

[10] G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, 1916, p. 109—121 ; *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, 1—VI (= SMFC).

[11] Galina Ghiţu, *Particularităţi arhaice bănăţene*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti*, Editura Academiei, R. S. România, Bucureşti, 1965, p. 295—297 ; Doina Grecu, *Elemente vechi în graiul unei comune din Banat*, CL, 1968, nr. 1, p. 49.

[12] *Graiul bănăţean*, vol. I, Timişoara, 1926 ; vol. II, Turnu Severin, 1934 [= COSTIN, I, II].

[13] Cf. Doina Grecu, *art. cit.*, p. 49.

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)

Din cele cîteva exemple enumerate mai sus rezultă, în consens cu cele afirmate de Al. Graur, că, în Banat și Haţeg, sufixul *-oń* are, în special, rolul de a forma augmentative chiar și de la substantivele de genul feminin (*babă, bubă, bucată, mătură, piatră, varză* etc.). Substantive feminine în *-ọáńe* cu valoare augmentativă nu au fost înregistrate în materialele cercetate.

Valeriu Rusu[14], urmărind răspîndirea geografică a derivatelor cu sufixul *-oi̯*, a constatat că cele mai multe au fost înregistrate în Transilvania (76), în special în partea de nord-vest și, într-un număr cu mult mai mic, în Banat (16), Oltenia (7) și Muntenia (3). Apoi, ca un sufix aparte, este notat, de același autor[15], sufixul *-oń* (*-ọáńe*), despre care arată că este răspîndit într-o arie compactă care cuprinde Banatul și o parte din Crișana, fără să-i indice și productivitatea. Dar sufixul *-oń* (nefiind decît varianta fonetică bănăţeană a sufixului *-oi̯*, marea productivitate a sa trebuie menţionată și pentru Banat (s.n. Haţeg), atît pentru valoarea augmentativă, cît și, după cum se va arăta mai jos, pentru celelalte valori.

Spre deosebire de graiurile bănăţene de la sud de Mureș, în cele crișene de la nord este evidentă preferinţa vorbitorilor pentru un alt sufix cu valoare augmentativă, *-oc*[16] : *bărbătóc, bîţọácă* „bîtă mare", *fătóc, pruncóc* etc.

3.2. Ca sufix moţional, *-oń* formează substantive masculine de la feminine. „Substantivele masculine formate prin moţiune sînt mult mai numeroase în vorbirea populară și familiară decît în limba literară, deoarece astfel de formaţii oferă concizione și expresivitate, spre deosebire de formaţiile analitice"[17].

În Banat și Haţeg, sufixul *-oń* este frecvent folosit cu această funcţie pentru a forma substantive denumind persoane (mai ales grade de rudenie), fiinţe imaginare, mamifere, păsări, insecte : *mătușóń* „unchi" (< *mătușă*), *moșóń* „bărbatul moașei" (COSTIN, I, p. 140), *văduvóń* (< *văduọóń*)[18]; *drăcóń*[19] (COSTIN, I, p. 123); *bărḍóń* (< *barză*), *broscóń, șintezóń* (< *cinteză*), *cîrcițóń* (< *cîrtiță*), *șocîrlóń* (< *ciocîrlie*), *șorcușóń* (< *ciorcușă* „coţofană"), *șoróń* (< *cioară*), *măimucóń* (< *măimucă* „maimuţă"), *mi̯erlóń* (< *mierlă*), *pitpălăcóń* (< *pitpalac*), *potîrnicóń* (< *potîrniche*), *pupeḍóń* (< *pupăză*), *rățóń* (< *rață*), *vi̯eḍuróń* (< *viezure*), *vulpóń* (< *vulpe*) etc.

Din exemplele de mai sus se poate constata că cele mai multe derivate sînt cuprinse în clasa numelor de păsări. Situaţia este explicabilă pentru limba română, dată fiind frecvenţa numelor de păsări în formă feminină, însuși numele generic *pasăre* fiind un feminin.

În ceea ce privește repartizarea teritorială a acestor formaţii moţionale[20] în *-oń* / *-oi̯*, se remarcă o masare evidentă în partea de vest și de nord a ţării, curpinzînd Oltenia, Banatul, Transilvania și nordul Moldovei.

---

[14] *În legătură cu derivarea cu sufixe în dacoromână*, în „Fonetică și dialectologie", IV, 1962, p. 264.

[15] *Ibidem*, p. 265.

[16] Vezi și Teofil Teaha, *Graiul de pe Valea Crișului Negru*, Editura Academiei R.P.R., București, 1961, p. 106.

[17] Vezi Eleonora Popa, *Sufixe moţionale pentru formarea masculinului*, SMFC, IV, p. 164.

[18] Vezi harta 279 [văduv], ALR I, vol. II, unde *văḍu(v)oi* a fost înregistrat într-o arie cuprinzînd Oltenia de vest, Banatul (*văduvóń*), Crișana, Transilvania și Moldova.

[19] Fără nuanţă augmentativă, refăcut din femininul *drăcọáńe*.

[20] Cf. Eleonora Popa, *art. cit.*, p. 168.

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)

Cu forma feminină *-ǫáńe* a sufixului *-oń* se formează substantivele feminine de la cele masculine; alături de categoriile întîlnite la masculin, moţiunea substantivelor feminine mai are în vedere şi cuvintele care exprimă naţionalitatea unei femei : *bărbătoáńe* „femeie ageră şi puternică", *drăcǫáńe* „femeie care ştie să facă farmece", *strîgǫáńe* (< *strigoi*), *unćǫáńe* „mătuşă" (< *unchi*); *şerbǫáńe* (< *cerb*), *ţepurǫáńe* (< *iepure*), *lupoańe* (< *lup*), *şărpǫáńe* (< *şarpe*), *vulturǫáńe* (< *vultur*), *zmeǫáńe* (< *zmeu*); *ńemeşoańe* „soţia unui nemeş" (Ţ. H., p. 326), *ńemţoáńe*, *sîrboáńe*, *turcoáńe*, *ungurǫáńe* etc.

Dacă în ultimele secole, în limba comună, pentru substantivele feminine nu s-a mai folosit *-oaţe* singur, ci a fost dezvoltat, adăugîndu-se încă un sufix de formare a femininului, *-că*, astfel că astăzi sufixul în forma lui obişnuită este *-ǫaţcă*, locul formelor mai vechi *lupǫáţe*, *ursǫáţe* luîndu-l formele actuale *lupǫáţcă*, *ursǫáţcă*, în Banat şi Haţeg se păstrează şi se folosesc în grai şi astăzi formele vechi : *lupǫáńe*[21], *ursǫáńe*, *ungurǫáńe*.

3.3. Cu sufixul *-oń (-ǫáńe)* s-au format şi derivate adjectivale, în care sufixul are valoare de aproximare, indicînd o nuanţă de culoare, gust, dimensiune etc., „care tinde spre. . .," „se apropie de. . .": *acróń* „cam acru", *albóń* „albicios" (Ţ. H., p. 307), *albǫáńe*, *amăróń* (*amăroáńe*), *dulcóń* „cam dulce" (*dulcǫáńe*, COSTIN, I, p. 102), *gălbenóń* „gălbui" (Ţ. H., p. 318), *greóń* (*greoáńe* „nevastă greonea", COSTIN, I, p. 114), *măruntóń* (< *mărunt*), *mistriţóń* „amestecat" (< *mistreţ* „să zîşe de ácarşe-i de mîlzoc : cucuruzu ţe mistréţ, cîn nu ţe baş bun, cîn ţe de mîlzoc ; meră mistréţă, ńiş mari, niş miši. . .", Ţ. H., p. 325), *murguáne* (harta 13 [brunetă], pct. 25, NALR. Banat, I), *ńegróń* „cam ńegru" (Ţ. H., p. 326), *vînătóń* (harta 28, ochi [albaştri], pct. 2, 22 şi harta 29, ochi [căprui], pct. 22, NALR. Banat, I). În context această valoare este de obicei întărită de adverbul *cam* : cam *dulcóń*, cam *vînătóń*[22].

Sextil Puşcariu[23] este de părere că sufixul românesc *-oţu* nu derivă numai augmentative, ci şi diminutive, arătînd că în Sălăgiu el se adaugă unor adjective spre a le nuanţa sensul de diminutiv : *albóţu* nu e „alb intens", ci „alburiu", *acróţu* nu e „tare acru" ci „acriu".

În Banat şi Haţeg, din precizările făcute de subiecţii anchetaţi („nu-ţ tare dulśe, îţ dulcóń" sau „nu-ţ tare vînătǫáńe, numa ŭ pic") rezultă că valoarea sufixului în derivatele adjectivale enumerate este diminutivală.

3.4. O ultimă categorie de derivate cu sufixul *-oń* este reprezentată de substantivele prin care se denumesc alte lucruri sau fiinţe asemănătoare cu cele denumite de cuvîntul bază : *băšóń* „proprietar de oi care încredinţează altuia oile ca să le pască la munte şi să-i dea partea cuvenită la fabricarea brînzei", cu derivatele *băčǫáńe*, *băčǫońiţă* „femeie care lucrează la stînă", vb. *băčońí* „a lucra la stînă, a face brînza" (Ţ. H., p. 308–309) ; *budurón* „lemn scobit într-un trunchi de copac, prin care se scurge apa unui izvor, pîrîiaş" (Banat), „coş, horn" (Ţ. H., p. 311) < *bută*, *buloară* „gaură", *călóń* „scaunul

[21] Substantivele comune *cerboane*, *lupoane* şi *strigoane* s-au păstrat şi în toponimele bănăţene *Cerboanele*, *Lupoane*, *Strigoanea*, despre care Iorgu Iordan arată că „sînt foarte interesante în ce priveşte poziţia lor faţă de evoluţia fonetică a limbii noastre..., în sensul că-şi păstrează adesea aspectul originar, oricît de vechi ar fi el" (*Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 37).

[22] Vezi şi Doina Grecu, *art. cit.*, p. 49.

[23] *Locul limbii române între limbile romanice*. Discurs de recepţiune la 11 iunie 1920 în şedinţă solemnă, Bucureşti, 1920, p. 43.

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)

rotarului, dogarului" (Banat), „cuptor în colțul odăiei, soba primitivă care altădată se găsia în toate casele..." (Ț. H., p. 312) < *cal, căprór* „mosor de depănat ață" (COSTIN, I, p. 71) < *capră, căsǫáńe* „magazie, cămară" (COSTIN, II, p. 59) < *casă, cătrințór* „cătrința de dindărăt, cea de dinainte e numită *cătrința* (Ț. H., p. 313), *śepór* „ceapa care rîmîne după ce i s-a rupt umflătura cu seminţele" (< *ceapă*)[24], *fluierór* „fluierul piciorului", spre deosebire de *fluĭirór* „fluier mai mare de cîntat"[25] (vezi *supra* **3.1.**) < *fluier, fundǫáńe* „fund" (COSTIN, I, p. 108), iar ca apelativ geografic „loc înfundat (într-o pădure)", sau „lor) aflat în spatele (casei) — în furdǫáńa căsî" (< *fund*), *lăturór, lăturoáńe* (pl.) „amigdale"[26], „rărîtură ce rămîne în urzeală cînd se rupe vreun fir" (Ț. H., p. 322), *mălăór*, (pl.) *-oańe* „pîine din făină de secară și de porumb" (Ț. H., p. 323), *măzăróń* „măzăriche" (Ț. H., p. 324), *omănóń* „femeie bărbătoasă, care face toate lucrurile bărbătești"[27], *porcóń* „căpiță de fîn" (COSTIN, I, p. 164), *uspășĭoń* „invitații mirelui la nuntă" (Ț. H., p. 339) < *uspăț.*

4. În privința originii sufixului onomastic *-oĭ(u)* s-au emis mai multe păreri[28] dar cea mai plauzibilă pare să fie explicația dată de Al. Graur[29], potrivit căreia „numele în *-oĭu* sînt toate refăcute de la femininele în *-oańe*., iar marea majoritate a numelor în *-oĭ* sînt sigur augmentative sau de origine slavă".

În Banat, Țara Hațegului și în Valea Jiului[30], pe lîngă numele în *-oĭ* de origine slavă ca : *Drăgoi, Rădoi, Vlădoi* etc. se întîlnesc foarte frecvent nume în *-oń*, care reprezintă supranume, nume de grup și nume de familie, precum și antroponime, în *-oańe*, prin care se desemnează soția cuiva.

4.1. Inventarul supranumelor în *-oń* este foarte bogat pentru zona amintită mai sus și poate fi divizat în două categorii : a) *supranume ironice*, care au un pronunțat caracter afectiv și vizează satirizarea persoanei care le poartă : *Bărzóń*[31], punctul de plecare fiind o comparație între individ și barză, reținîndu-se nota comună : înalt ca o barză ; *Dudóń* (< *dudă* „țeavă, burlan, urloi")[32] ; b) *supranume neutre*, lipsite de caracter afectiv, satiric sau ironic, care nu servesc decît la precizarea identității : *K'inezóń* „numele unui fost

[24] Cf. G. Pascu, *Sufixele românești*, p. 116.

[25] Cf. NALR, Banat, I, harta 130.

[26] Cf. NALR, Banat I, harta 86 ; Lucian Costin înregistrează forma *lăturoniu, -oni* cu sensul „gîlcă" (COSTIN, II, p. 118).

[27] Cf. Paulina Cheie, *Lexic dialectal inedit*, în *Caietul Cercului de studii*, II, Timișoara, 1984, p. 10, în localitățile din jud. Caraș-Severin : Borlova, Gîrbovăț, Ohaba-Bistra, Prigor, spre deosebire de *omănóń* „om înalt și dezvoltat" (vezi *supra* **3.1.**).

[28] Vasile Bogrea, în DR, I, 1921, p. 474 ; Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, București, p. 311 ; E. Petrovici, în DR, V, 1929, p. 576—578 ; Al. Graur, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965, p. 129—134.

[29] *Nume de persoane*, p. 132—134.

[30] O regiune colonizată relativ recent, unde este încă vie amintirea originii populației din Țara Hațegului (cf. Emil Petrovici, *Sufixul* **-oiu** *(-oĭu)*, p. 137 ; vezi și Al. Cristureanu, *Derivarea cu sufixe a numelor de familie din Valea Jiului*, CL, VI, 1961, nr. 1, p. 174—178).

[31] Cf. Doina Grecu, *Despre supranumele din comuna Berzovia*, CL, VII, 1962, nr. 2, p. 330.

[32] Cf. Vasile Țâra, *Supranume românești din comuna Domașnea (Caraș-Severin)*, în AUT, VI, 1968, p. 233.

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)

primar" (Satchinez, jud. Timiș), *Conerevóń* „numele unui om venit din localitatea Cornereva".

4.2. Numele de grup în *-oń* au aceeași valoare colectivă ca numele în *-ești*, ele reprezentînd formele de plural ale unor antroponime și avînd funcția de a indica micile ansamble sociogeografice pornindu-se de la numele întemeietorului sau al celui mai de seamă reprezentant al grupului social[33] : *Albóń* (<n. fam. *Albu*, Vermeș, jud. Caraș-Severin), *Merśóń* (< n. fam. *Mercea*, Potoc, jud. Caraș-Severin).

Numele de grup în *-oń* (ca și cele în *-ești*) au intrat în toponimia Banatului, Hațegului și în cea din Valea Jiului desemnînd locul unde trăiește un grup de oameni aparținînd aceleiași colectivități familiale : *Dalu Ticóńilor* (Sacoșu Mare, jud. Timiș), *Ogașu Ļubóńilor* (< n. fam. *Liuba*, Brădișoru de Jos, jud. Caraș-Severin)[34], *D'ealu Mătușóńilor* (Ț. H., p. 63); *Iscróń* (localitate). *Ilióń*, *Bd'irăuóń* (cătune) în Valea Jiului[35].

Presupunem că și numele de localități din Banat: *Brezon*, *Greoni* și *Hodoni* au avut la bază un nume de grup care s-a impus în momentul întemeierii așezărilor respective[36].

4.3. În Banat, Hațeg și Valea Jiului, numele de familie în *-oń* au avut ca punct de plecare atît supranumele colective (nume de grup), cît și pe cele individuale în momentul cînd s-a impus oficializarea numelui de familie[37].

În zona cercetată de noi numărul și frecvența acestor nume în *-on(i)* este destul de mare : *Albon(i)*, *Andrașoni*, *Barboni*, *Chinezon(i)*, *Daniloni*, *Iorgoni*, *Jurconi*, *Marconi*, *Neiconi*, *Oprișoni*, *Paveloni*, *Pîrvoni*, *Rujoni*, *Traiconi*, *Țițoni*, *Vasiloni* (Banat)[38]; *Adămoni*, *Alexăndroni*, *Avrămoni*, *Bărboni*, *Cătănoni*, *Dăioni*, *Dăvidoni*, *Găvriloni*, *Grozoni*, *Ienășoni*, *Lăzăroni* etc. (Ț. H., p. 75—80).

Cîteva nume de familie în *-oni* din Banat au cunoscut o nouă sufixare : *Chitoni*, *Marconi*, *Petroni* au devenit *Chitonescu* (Curtea, jud. Timiș), *Marconescu* (Făget, Eftimie Murgu), *Petronescu* (Făget), ceea ce dovedește că, în Banat, numele de familie în *-oń* sînt mai vechi decît cele în *-escu*.

4.4. Pentru a desemna pe soția cuiva, în onomastica Banatului, Hațegului și a văii Jiului se folosește foarte frecvent sufixul *-oańe*[39] : *Mindoáńa* „nevasta lui Minda", *Bărboáńa* „nevasta lui Barbu". În sistemul oficial de denominație aceste derivate moționale nu s-au impus (cu excepția cîtorva

[33] Vezi și Viorica Goicu și Rodica Sufletel, *art. cit.*, p. 53—59.
[34] *Ibidem*.
[35] Cf. Emil Petrovici, *Sufixul* **-oiu** *(-oń***u***)*, p. 137.
[36] Pentru atestări, vezi Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, 1967, p. 106, 270, 291.
[37] Pentru vechimea numelor de familie țărănești, vezi Viorica Goicu, *Nume de familie din comuna Eftimie Murgu (jud. Caraș-Severin)*, în *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, 1976, p. 118—124.
[38] Pentru Banat, numele de familie au fost extrase din registrele de morți și botezați, din perioada 1831—1878, aflate la Arhivele Statului, Filiala Timișoara.
[39] Vezi și Emil Petrovici, *Sufixul* **-oiu** *(-oń***u***)*, p. 135—136 ; Al. Cristureanu, *art. cit.*, p. 174—178.

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)

nume de familie: *Chintoane, Marcoane, Petroane)* dar, după cum s-a arătat mai sus, sînt și astăzi foarte des folosite în onomastica locală.

5. Din cele prezentate în lucrarea de față vom desprinde o concluzie de ordin general: pe baza valorilor comune ale sufixului *-oń*, graiurile din Banat și Hațeg[40] se prezintă ca o unitate lingvistică diferențiată de alte unități lingvistice dacoromânești chiar din epoca de formare a românei, dacă nu chiar din epoca latinei populare.

LE SUFFIXE *-OŃ*

RÉSUMÉ

Le suffixe lat. *-ōnĕus (-ōnĕa)* a évolué dans la langue roumaine à *-oi (-oaie)*, mais il s'est conservé dans les patois de Banat et de Haţeg sous la forme *-oń (-oańe)* avec les valeurs suivantes: augmentative *(acóń, măturóń)*, motionnaire *(văduvóń, lupóańe)*, d'approximation, dans certaines dérivations adjectives *(acróń* „un peu aigre, aigrelet", *negróń* „un peu noir, noirâtre"); une dernière catégorie de dérivations est représentée par des substantifs par lesquels se définissent d'autres variétés de choses ou d'êtres semblables à ceux exprimés par le mot de base *(băsóń* „propriétaire de moutons", *flujeróń* „tibia").

Dans l'onomastique de Banat, du Pays de Haţeg et dans celle de la vallée du Jiu on forme avec le suffixe *-oń* des sobriquets, noms de famille et, sous la forme féminine *-oańe* du suffixe, des noms par lesquels on désigne la femme de quelqu'un *(Mîndoáńa, Bărboáńa)*.

En vertu des valeurs communes du suffixe *-oń*, les patois de Banat et de Haţeg se présentent comme une unité linguistique différenciée des autres unités linguistiques daco-roumaines, dès l'époque de formation du roumain, ou même dès l'époque du latin populaire.

Centrul de Științe Sociale
Timișoara, bd. Vasile Pârvan, nr. 4

[40] Vezi și G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, „Junimea", Iași, 1980, p. 393, care susține că din această unitate lingvistică face parte și nord-vestul Olteniei. Radu Sp. Popescu, în *Graiul gorjenilor de lîngă munte*, „Scrisul Românesc", Craiova, 1980, p. 101, arată că sufixul *-oń* apare în cuvintele *băcioń, moșoń* și *țigănoń*, iar fem. *-oańe* în (roșie, pătlăgea) *verdoańe* „(roșie, pătlăgea) cam verde". El face precizarea că aceste forme sînt caracteristice Banatului și Haţegului și e posibil ca respectivele cuvinte să fi fost aduse de către ardeleni. Cu valoare moțională și augmentativă autorul înregistrează doar forme în *-oi (-oaie)*: *mierloi, viezuroi; băieţoi, bărbătoi, băieţoaie, bărbătoaie.*

BDD-A24096 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:22 UTC)